

Kertomus Operaatio Ruotsinsalmesta, sen antamista kokemuksista
sekä toimintasuunnitelmaehdotus vuodelle 1962.

Urheilusukeltajien toimesta suoritettiin sukelluksia seuraavissa kohteissa: fregatti Nikolai, Santakarin eteläpuolella oleva hylky, Lehmäsaaren pohjoiskärjen hylky, Tiutisen ja Koiraasaaren välillä oleva hylky sekä Varissaaren ranta. Kaikuluotaustulosten tarkistussukelluksia suoritettiin lisäksi Tuohipöllön edustalla, Kotkan kaupungin eteläkärjessä Katariinaniemen pohjoisviitan luona sekä ns. gliderin avulla välillä Varissaari-nimettömän kallioluoto-Havouri-Katariinanniemen pohjoisviitta.

Fregatti Nikolain tutkiminen

Köydet. Köysien kiinnitys sujui odotettua paremmin veden yllättävän kirkkauden johdosta. Perusköysi kulkee kutakuinkin keskellä laivaa melko kireänä ja se on varustettu 2 metrin etäisyydellä olevilla numeroiduilla kangaslipuilla. Kahdesta poikittaisköydestä puuttuu kuitenkin toinen paino eivätkä ne ulotu pohjaan saakka kuten alunperin oli tarkoitus. Näin ollen tästä ruudutuksesta oli hyötyä vain pääkannen tutkimisessa ja esineiden löytöpaikkojen määrittelyssä. Sitäkin vaikeutti se, että perusköysi kulkee paikka paikoin useiden metrien korkeudella pääkannesta.

Mitat. Kaikkia Nikolain mittoja täytyy pitää vain suunnilleen oikeina. Jo yksin leveysmittojen ottaminen tuotti vaikeuksia koska aluksen kyljet jo pääkannen kohdalla kaartuvat jonkin ver-

ran sisään päin. Mittoja otettiin myös köysityksen ulkopuolelta piirrosta varten. Toistaiseksi puuttuvat täysin tiedot keulasta ja perästä sekä sivu- että keskiprofiilien kaarevuuksista. Mittoja saatiin kuitenkin niin paljon, että niiden avulla lie-nee mahdollista piirtää melko luotettava sivukuva aluksesta. Samoin voidaan piirtää kuva pääkannesta ylhäältä nähtynä. Urheilusukeltajien toimesta mitattiin myös Varissaaressa olevat jo nostetut osat: suurempi ja pienempi tykki, perälyhty, peräsin, keulakuva, ankkuripeli sekä keulapuomi, keulamasto ja isomasto.

Pikkuesineiden nosto. Tieto, että fregatti Nikolai olisi täysin tyhjennetty, osoittautui aivan vääräksi. Eräänä tekijänä pikkuesineiden löytymiseen on kuitenkin pidettävä sammakkomiesvarusteiden ylivoimaisuutta kypärä-sukeltajiin verrattuna. Ketterinä ja letkuttomina heillä oli mahdollisuus tunkeutua ahtaisiinkin paikkoihin. Urheilusukeltajien nostamat esineet olivat pääasias-
sa pääkannelta, muutamat välikannelta tai pohjasta laivan vierestä. Nikolain tutkiminen ruutu ruudulta aloitettiin laivan perästä ja tänä kesänä ennätettiin noin laivan keskivaiheille. Usein sukeltajat nostivat kuitenkin esineitä myös oman ruutunsa ulkopuolelta. Suurin osa heistä pystyi kuitenkin määrittelemään esineiden löytöpaikan melko tarkkaan - köysistä oli tässä paljon apua. Esineiden tarkastelu antaa aiheen olettaa, että fregatti Nikolai on perusteellisesti ryöstetty - eihän siitä tietävästi ole löydetty esim. yhtään hopearahaa. Ainakin yksi Nikolaiissa

Kymenlaakson museon toimesta käynyt kypäräsukeltaja on aikoinaan
jakanut hopeakolikoita ystävilleen.

Arvostelu fregatti Nikolaista. Koska hylky on nyt ilman keulaa
ja perää, lienee sen nostaminen ilman suurisuuntaisia veden alla
suoritettuja korjaustöitä täysin mahdotonta. Ilmeistä on myös,
että hyllyn rikkominen ja ylimmän kannen purkaminen on tehty löy-
tymisen jälkeen, sillä aluksen saamat osumat taistelussa eroit-
tuvat vieläkin selvästi. Mahdotonta ei tietysti ole, että aluksen
perä on vahingoittunut jo taistelun aikana, mutta peräsimen täy-
dellisyys ei viittaa siihen. Takilansa alus lienee kuitenkin jo

menettänyt vedenpinnalla ollessaan ja aivan taistelukertomuksen
mukaisesti. Aluksesta tulee tietysti vielä löytymään pikkuesi-
neitä, mutta ei ennen kuin jo rikkiäinen pääkansi puretaan niin
että sukeltajat pääsevät välikannelle.

Muut hylt.

Kaikki Ruotsinsalmessa tiedossa olevat hylt ovat vielä pahemmin
hajonneet kuin fregatti Nikolai. Lehmäsaaren pohjoiskärjessä ole-
vasta hylystä nostettiin kesän aikana tykki ja sen kiinteä la-
vetti. Myöhemmin löysi sammakkomies Lassila hyllyn keskeltä vielä
toisen samanlaisen tykin, joka on kuitenkin niin hiekan alla
että vain sen nuppi näkyy. Hyllyssä ollut esineistö on samoin hau-
tunut hiekkaan - hyvänä esimerkkinä siitä on tykin nostossa
esille tullut ja nostettu kuparinen korkokuva. Näihin esineisiin
ei kuitenkaan päästä käsiksi ilman pumppua.

Santakarín eteläpuolella oleva hylky on lähes Nikolain suuruus-

luokkaa, mahdollisesti se on fregatti Maria, jonka ruotsalaiset valtasivat, mutta eivät pystyneet pelastamaan. Tykit siitä on todennäköisesti jo silloin pelastettu. Hylky on niin hajalla, että sen mitoittaminenkin on melkein mahdotonta ja pikkuesineet ovat hautautuneet hiekkaan. Koirasaaren ja Tiutisen välillä salmen kapeimmassa kohdassa ollut hylky osoittautui tarkoituksella upotetuksi. Pohjassa oli hyllyn vieressä korkeita kiviröykkiöitä. Hylky on upotettu esteeksi Ruotsinsalmen toisen taistelun yhteydessä eikä siitä ole muuta ehjää kuin pala pystyssä olevaa kylkeä.

Sukeltajat

Erikoisesti ulkopaikkakuntalaiset sukeltajat - monet heistä meressä ensimmäistä kertaa - yllättivät sukellustaidollaan ja innostuksellaan. Parhaina sukeltajina voidaan pitää seuraavia:
Helsinki : Patoharju, Winterhalter, Jansson, Vartiainen, Rosenius, Veijalainen, Junno, Ranta, Wiklund ja Lindfors, Hämeenlinna: Viiala, Ansalahti ja Puskala, Turku: Likitalo, Seitilä ja Wiklund, Pori: Ollila ja Kamotskin. Näistä kahdeksastatoista sammakkomiehestä voidaan kouluttamalla kasvattaa erittäin tehokas työryhmä, vaikka suurin osa heistä vielä tässä vaiheessa kuuluukin ns. "romunkerääjiin". He ovat kuitenkin kaikki niin hyviä sukeltajia, että sopivan teoreettisen ja käytännöllisen koulutuksen avulla heistä on todella hyötyä. Tämä ryhmä olisi jo talven aikana kutsuttava yhteen ja heille pidettävä luentoja historiasta, eri laivatyypeistä ja siitä, mikä on historialliselta kannalta katsottuna

arvokasta, mikä ei.

Suurin osa tästä joukosta on niin pienipalkkaista väkeä, että jonkinlainen tuntikorvaus (laite- ja pukukorvaus) olisi johdetusta sukellustyöstä paikallaan. Minittakoon vain, että esim. ns. märkä puku maksaa yli 20.000 markkaa ja kestää vain pari kolme kesää.

Leirillä oli joukko muitakin sukeltajia, mutta heidän mahdollisuutensa joko puuttuvien välineiden tai taidon vuoksi johdettuun sukellustyöhön olivat kutakuinkin olemattomat. Muutamat heistä auttoivat yleisissä askareissa, toiset pitivät täydellistä kesälomaa. Kiitosmaininnan ansaitsee konepiirtäjä Wager, jonka fyysikka ei kestä sukeltamista, mutta joka piirsi ja mittasi Varrissaareen jo aikaisemmin nostettuja esineitä.

Maaorganisaatio. Majuri Airolan johtama maaorganisaatio toimi kiitosta ansaitsevalla tavalla. Tästä organisaatiosta ei ollut epäkohtia löydettävissä.

Tiedotustoiminta. Huomioonottaen vielä tulossa olevan 30 min TV-ohjelman ja lyhytfilmin, täytyy Operaatio Ruotsinsalmen tiedotustoimintaan olla erittäin tyytyväinen. Maisteri Kimmo Jokela hoiti sen kiitosta ansaitsevalla tavalla. Aikakauslehti Viikkosanomat on myös ymmärtänyt komitean pyrkimykset ja tehtävän laajuuden oikein eikä ole pyrkinyt rajoittamaan kilpailijansa tavoin tapahtumien selostamista omaksi yksityisoikeudekseen.

Havaitut epäkohdat kenttätöiminnassa

Organisaatio. Käskyvallan jako aiheutti eräitä hankaluuksia.

Urheilusukeltajat r.y. toimi eräissä asioissa tavalla, jota ei voi parhaalla tahdolla tulkita muuksi kuin yritykseksi komitean osuuden supistamiseksi. Näistä mainittakoon vain se, ettei tutkimustuloksia luovutettu komitean edustajalle ja että komitean järjestämästä juhlasta saivat monet väärinkäsityksen, koska Urheilusukeltajat r.y. kutsui ilmoitustaululla olleen tiedotuksen avulla ulkopaikkakuntalaiset omaan kerhoiltaansa.

Urheilusukeltajien kesäleirillä yleensä vallinnut melko vapaa organisaatio osoittautui myös Ruotsinsalmessa täysin riittämättömäksi. Siksi oli pakko parin päivän jälkeen toimeenpanna ryhmäjako - jakaa sukeltajat pieniin, itsenäisesti työskenteleviin ryhmiin. Puhdasta kesälomaa leirille viettämään saapuneiden sukeltajien vaikutus ei myöskään ollut hyvä sukellustyössä ahertaviin miehiin.

Näistä hankaluuksista johtuen ei Urheilusukeltajat r.y.:n virallisen kesäleirin toimeenpanemista komitean työn puitteissa voida pitää onnistuneena ratkaisuna. Muiden seikkojen ohella sitä vastaan on myös se, että leirille saapuneet ulkopaikkakuntalaiset sukeltajat, joiden työpanos oli ja tulee olemaan merkittävä, helposti tuntevat jääneensä syrjään.

Kuljetukset. Hinausvene yhdessä väenkuljetusvene "Dromberg'in" kanssa osoittautui parhaaksi kuljetusvälineeksi fregatti Nikolaihin. Kuljetuksissa oli hinausveneeseen moottorin alituisesta lakkou-
lusta kuitenkin paljon haittaa. Lopuksi tämä moottori ei suostunut käymään lainkaan ja sen öljyn joukossa todettiin vettä. Ka-

tolla varustetusta suuresta proomusta oli hyötyä pukujen kuiva-
uksessa ja pullojen täytössä. Toinen suuri proomu oli täysin tar-
peeton. Jatkuviin kuljetuksiin Varissaaren ja kaupungin välille
olisi tarvittu pientä perämoottorivenettä. Nopea perämoottorivene
olisi ollut paikallaan sukelluspaikoilla mahdollisten onnettomuus-
tapausten varalta.

Muona. Muonanjaon ja sen hankinnan kaupungista suoritti rouva
Lassila yksin kiitosta ansaitsevalla tavalla. Ruoan valmistus
vei kuitenkin tarpeettomasti sukeltajien aikaa. Tulevaisuudessa
olisi pyrittävä siihen, että sukeltajat saisivat ruoan edes ker-
ran päivässä valmiina. Samoin aamukahvin.

Vartiointi. Vartiointi muodosti visaisen pulman koska saarella
kävi runsaasti kaikenlaisia kaupunkilaisia. Heidän mukanaan ka-
tosi muutamia syvyysmittareita, kaksi sukeltajien lippua ja yh-
det shortsit. Pikkupojat eivät uskoneet naisten kieltoihin eikä
kieltotauluilla ollut mitään vaikutusta kaupunkilaisiin. Tule-
vaisuudessa vartiointi lienee järjestettävissä Kotkan poliisi-
laitoksen myötävaikutuksella tai palkkaamalla saarelle erikoinen
vartija.

Paineilmakysymys. Sammakkomies tarvitsee pulloihinsa paineilmaa
joka sukellusmatkansa jälkeen. Tähän tarkoitukseen oli Varis-
saarella käytettävissä 3 kpl Nereus-kompressoreita. 2 niistä
oli aivan uutta. Nämä korkeakierroksiset, kevyet ja suhteellisen
huokeat kompressorit osoittautuivat tässä käytössä kuitenkin
erittäin heikoiksi särkyen yksi toisensa jälkeen kaikki. Korja-

uksista huolimatta ei loppuvaiheessa ollut käytettävissä yhtään kompressoria, joten kaikki pullot oli vietävä täytettäväksi Kotkan palokuntaan. Tämä hidasti tietysti ratkaisevasti sukeltamista. Palokunta teki parhaansa, mutta heidän täytettäväkseen tuotiin myös merivartioston painepullot ja heidänkin kompressorinsa oli juuri hajoamaisillaan.

Toimintasuunnitelma kesäksi 1962

Sukeltajat

Komitean olisi syytä kutsua edellä mainitut sukeltajat luennoille kevättalven aikana. Samassa yhteydessä selviäisi myös, kuinka moni heistä on tilaisuudessa osallistumaan sukellustyöhön ensi kesänä. Useimmat heistä ovat jo tiedustelleet tulevaa toimintaa. Kokoontuminen kevättalvella olisi myös omiaan vielä vahvistamaan muutenkin harvinaisen hyvää joukkohenkeä samalla kuin sukeltajat saisivat välttämättä tarvitsemaansa historiallista perustietoutta. Tästä sukeltajaryhmästä saataisiin näin vähitellen sellainen työryhmä, joka olisi todella tottunut historiallisesti oikeaan työskentelyyn ja jonka yhtenäisyyttä eivät rikkoisi urheilusukeltajien keskinäiset erimielisyydet (Riilahti). Näin komitea ottamalla ohjaket riittävän ajoissa täydellisesti käsiinsä pystyisi luomaan itselleen hyvin koulutetun sammakkomiesjoukon, jota voitaisiin jatkuvasti täydentää sopivista nuorista sukeltajista. Tämän askeleen ottamisen ja koko työn jatkamisen ensimmäisenä edellytyksenä on kuitenkin

Oma kompressori komitealle

Sukelluskerhojen taloudelliset mahdollisuudet ovat lainojen avulla riittäneet juuri ja juuri edellä mainittujen Nereus-kompressorien ostamiseen. Useimmat niistä ovat tietävästi vielä osittain maksamatta. Ensi kesänä ei kerhojen puitteissa ole käytettävissä tietävästi yhtään uutta kompressoria. Kokemuksen perusteella voidaan siksi jo nyt sanoa, ettei toimintaa pystytä Nereusten avulla jatkamaan edes viime kesän tapaan, vaan edessä on paineilman hakeminen todennäköisesti Helsingistä saakka.

Työ ei siis tule jatkumaan, ellei komitea hanki omaa, riittävän tehokasta ja kestävästä kompressoria. Koska sukeltajat tarvitsevat jatkuvasti paineilmaa, olisi komitean kompressori eräs parhaista keinoista koota urheilusukeltajat historialliseen työhön koska kerhojen omat rahavarat eivät riitä kunnollisten kompressorien hankkimiseen. Tehostaan ja lujuudestaan huolimatta tulisi tämän kompressorin olla myös siirrettävän, toimia siis polttomoottorilla. Ilma olisi loppunut myös tänä kesänä jo alkuvaiheessa, ellei kotkalainen johtaja Ollikainen olisi aikaansa ja vaivojaan säästämättä auttanut Nereusten korjaamisessa.

Ainakin kolme sukellusleiriä

Jos komitea hankkii oman kompressorin, olisi ensi kesänä toimeenpantava ainakin kolme komitean sukellusleiriä. Jos komitean työ tulee virallisessa muodossaan koskemaan kaikkia rannikko-

jemme hylkyjä, olisivat nämä komitean sukellusleirit järjestettävä kolmelle tärkeimmälle paikalle. Niistä yksi olisi epäilemättä Ruotsinsalmi.

Näin saataisiin kompressorille käyttöä kaikiksi kesäkuukausiksi ja annettaisiin mahdollisuus jokaiselle osallistua jollekin leirille koska kesälomat yleensä annetaan kolmena varsinaisena kesäkuukautena. Sukeltajien lukumäärän väheneminen, jos heidät jaetaan kolmeen osaan, ei ratkaisevasti vaikuta työsaavutuksiin. Päinvastoin - joukon johtaminen ja työn organisoiminen on silloin paljon helpompaa.

Tässä vaiheessa on vielä liian aikaista laatia yksityiskohtaista ohjelmaa ensi vuotta varten, koska ei ole tietoa edes komitean lopullisesta päämäärästä eikä sen käytettävissä olevista rahavaroista. Kolmen komitean sukellusleirin kohteet on kuitenkin helppo valita vaikka kymmeneksi seuraavaksi vuodeksi .

(E. K. Kivimäki)

Ruotsinsalmen meritaistelualueella kesällä 1961 urheilusukeltajien toimesta suoritettut tutkimukset:

1. Fregatti Sankt Nikolai, joka mitattiin ja josta nostettiin pientä esineistöä.
2. Lehmäsaaren pohjoiskärjen hylky, josta nostettiin tykki lavetteineen ja löydettiin yksi lisää vielä hylystä.
3. Santakarin eteläpuolella oleva hylky. Siihen tehtiin useita sukelluksia aluksen tyyppin selvittämiseksi.
4. Majasaaren ja Tiutisen välissä oleva hylky, jonka sammakkomiehet toivat pahoin hajonneeksi, kivillä upotetuksi proomuksi. Upotus suoritettu ennen Ruotsinsalmen toista taistelua.
5. Heinä-elokuun vaihteessa tehty pohjalöytö: masto, missä on vielä kiinnirakapuu. Viittaa aivan ilmeisesti lähellä olevaan hylkyyn, joka on ainakin syvyyden (yli 20 metriä) puolesta hyvin säilynyt.
6. Se osa Varissaaren rantaa, joka tutkittiin sukeltamalla. Alueelta löytyi vielä tupissaanollut miekka ilman kadensijaa.
7. Katariinanniemen pohjaviitan kohdalta kaikuluotain ja sukeltajat löysivät vain 6 metriä korkean kivikon.
8. Sukeltajien avulla tutkittu epäilyttävä paikka Tuohipöllön ja lähemmän länsiviitan välillä.
9. Kaikuluotaimella ja koputtamalla tutkittu viittojen väli. Kallio.
10. Kaikuluotaimella ja koputtamalla tutkittu talviluotauskartan epäilyttävä kohouma. Ei tuloksia.
11. Lehmäsaaren länsirannalla olleen itäviitan paikka tutkittiin kaikuluotaimella sekä sukeltajien avulla. Alue todettiin kivikoksi.

(ei näy tässä kartassa.)

----- = ajettu kaikuluotaimella yli ja tutkittu koputtamalla epäilyttävät pohjakohoumat.

_____ = vedetty koemielessä sukeltajaa ns. gliderin avulla perämoottoriveneen perässä. Näkyvyys oli pohjassa parhaimmillaan n. 5 metriä kumpaakin suuntaan. Tällä linjalla

Endotus Ruotsinsalmen meritaistelualueen tutkimiseksi v. 1962

Edellisen vuoden antamien kokemusten yhteenveto

Vuonna 1961 suoritettu "Operaatio Ruotsinsalmi" antoi allekirjoittaneen mielestä seuraavat opetukset:

- oli ehkä epätarkoituksenmukaista keskittää näin suuri joukko urheilusukeltajia "Nikolain" tutkimiseen uusien hylkyjen etsimisen kustannuksella. Varsinaiset mittaukset, joiden perusteella hylystä laadittiin piirustus, suoritettiin nopeasti ja tehokkaasti joukon jo ratkaisevasti pienennyttyä.
- kaikuluotaintutkimukset osoittivat taistelualueen pohjan olevan harvinaisen epätasaisen niin että hylkyjen eroittaminen korkeista kivistä on luotaimella mahdotonta.
- ehdottomasti ylivoimaiseksi etsintämenetelmäksi osoittautui ns. glider-ajo, menetelmä, missä sukeltajaa vedetään pohjan välittömässä läheisyydessä moottoriveneeseen kiinnitetyn köyden ja ohjailusiiven avulla. Tämän siiven avulla sukeltaja voi itse ohjata kulkuaan erikoisesti pystysuorassa, mutta myös jonkinverran vaaka suorassa suunnassa. Kokeissa sukeltaja pystyi eroittamaan 10-15 metrin syvyydessä esineet aina 5 metrin päähän kummallekin sivulle. Vesi ei koetta suoritettaessa edes ollut kirkkaimmillaan. Sukeltajan ilman kulutus osoittautui erittäin vähäiseksi.
- viime kesänä vesi oli kirkkaimmillaan Ruotsinsalmessa suunnilleen kesäkuun puolivälistä heinäkuun puoliväliin. Uusien hylkyjen etsintä näkömenetelmällä täytyisi ehdottomasti suorittaa tänä aikana veden mahdollisesta kylmyydestä huolimatta.
- vaikka uusien hylkyjen etsintään kesällä 1961 oli käytettävissä aivan liian vähän aikaa ja voimaa, osoitti työn tuloksettomuus selvästi, että suurin osa Ruotsinsalmen toisessa meritaistelussa tuhoutuneista laivoista on ajautunut rantaan, poltettu, hajonnut lopullisesti aaltojen, jäiden ja ihmisten vaikutuksesta. Ruotsalaiset nostivat välittömästi taistelun jälkeen uponneista venäläisistä laivoista noin 1000 tykkiä, nikkakaa ja mörssäriä. Mikael Ankarsvärdin taistelukartan mukaan tuhoutui joukko venäläisaluksia tietyissä kohdin Lehmäsaaren rannassa. Eräitä näistä alueista on tutkittu urheilusukeltajien toimesta ilman ainoatakaan löytöä. Mainittakoon tässä esimerkkinä purjealus "Drakenin" hylky Utössä. Alus haakserikkoutui 1929. Vuonna 1956 siitä oli jäljellä vain potkurinakseli.

- etsintätöyöhön täytyy aina olla käytettävissä kompassilla varustettu moottorivene. Veneen varusteisiin täytyisi kuulua lisäksi noin 20 kaikuluotauksessa käytettyä heittopoijua, kvintantti vaakasuorien kulmien mittaamiseen, asemaosoitin kulmien siirtämiseksi välittömästi merikortille tai mittauskartalle sekä sekunttikello poijutusta varten. Nämä ovat ehdottoman välttämättömät varusteet oli sitten kysymyksessä glider-ajo tässä suunnitelmassa ehdotettavalla tavalla, sukeltajien suorittama rantatutkimus tai kaikuluotaus. Edellä esitetyillä alueilla on tarkka paikanmääräys heti suoritettava koska laivojen potkurit ja merenkäynti siirtävät tai tuhoavat poijut pian. Elleiden alueiden tai linjojen poijutusta ja paikanmääräystä suoriteta heti, ei työstä ole mitään hyötyä tuleville tutkimuksille.
- glider-ajo Ruotsinsalmessa edellyttää melkoista sukellustaitoa ja -kokemusta sekä huolellisia varotoimenpiteitä. Parhaana varotoimenpiteenä voitaisiin ehkä pitää toista venettä, missä olisi varasukeltaja ja mikä pidettäisiin moottoriveneen hinauksessa ja joka hetki hinausköyttä pidentämällä tai lyhentämällä pohjassa liikkuvan sukeltajan yläpuolella.
- heittopoijut, kvintantti ja asemaosoitin voitaisiin saada ehkä lainaksi Merenkulkuhallituksesta, sekunttikello jostain muualta. Paikanmääräys moottoriveneestä otettujen vaakasuorien kulmien avulla vaatii melkoista harjoitusta jotta saavutettaisiin edes 4-5 metrin tarkkuus
- sukeltajien koulutus glider-ajoon täytyisi aloittaa jo ennen "Operaatio Ruotsinsalmi II" alkua.

Tutkimuskohteiden määrittely

Allekirjoittaneella on työtä varten ollut käytettävissä seuraava lähdeaineisto:

painamattomat: Nassau-Siegenin prinssin raportti, kreivi Littan raportti, Cronstedtin kaksi vuotta taistelun jälkeen tekemä raportti kartta piirroksineen, Mikael Anckarsvärdin karttojen jäljennökset, Kotkan kaupungin talviluotauskartta vuodelta 1932, Merenkulkuhallituksen mittauskartta 1948.

painetuista lähteistä mainittakoon vain: Munthe - Svenska Sjöhjältar, Svenska Flottans Historia, Ruotsin laivaston julkaisu "Svensksund 1790 - 1940", Nikula - Svenska Skärgårdsflottan, Andersson - Naval Wars in the Baltic, Allmänna Tidningar jne.

Näistä lähteistä on käynyt kokemuksen rinnalla ilmi seuraavat seikat:

- Ruotsinsalmen II taistelussa venäläiset menettivät kaikkiaan 5 sou-

- tufregattia. Kolme niistä liitettiin Suomen Eskadteriin: Katarina, Konstantin ja Alexander. Nassau-Siegen mainitsee raportissaan vain fregatti Nikolain uppoamisen. Cronstedt kertoo myös sen uponneen ja sitä lähinnä olleen aluksen menettäneen ankkuriköytensä ja ajautuneen rantaan. Cronstedtin karttapiirroksessa fregatti Maria on kuvattu kumollaan olevana matalikolla Lehmäsaaren ja Santakarin välillä, Nikolain paikka merkitty vain ristillä.
- sekä Cronstedtin että Anckarsvärdin karttoja merkintöineen on mahdollton edes valokuvausmenetelmällä siirtää nykyiselle merikortille. Tiettyjä silmämääräisiä vertailuja voidaan tietysti tehdä. Niiden mukaan näyttää siltä, että merenmittaajien 1948 löytämä hylky, jota myös viime kesänä mitattiin ja piirrettiin, voi olla Nikolai. Ja että jo ennen sotia Santakarin ja Lehmäsaaren väliseltä matalikolta löydetty pahoin hajonnut suuri hylky Maria.
  - tappioista puhuessaan Nassau-Siegen mainitsee Nikolain lisäksi shebekki Prozerpinaan uponneen. Cronstedtin kartoissa ei tästä shebekistä ole mainintaa. Anckarsvärdin molemmista kartoista käy kuitenkin ilmi, että shebekki Prozerpina on ollut venäläisten rintamassa vain yhden tai kahden aluksen päässä Nikolaista. Kuten tiedetään, shebekin ja soutu-fregatin ero tuohon aikaan oli olematon - Välimereltä aikoinaan pohjolaan tullut shebekki oli vuosikymmenien kuluessa muuttunut raakatakiloiduksi saaristoalukseksi.
  - viime kesänä mitatun ja piirretyn 3-mastoisen aluksen keulakuvana on ollut nainen. Ajan tavan mukaan Pyhälle Nikolaille nimetyn aluksen keulakuvana pitäisi kuitenkin olla pyhimystä esittävä kaljuunakuva (vert. Chapmannin aluksiin). Prozerpina sitä vastoin on naisen nimi = Manalan kuningatar.
  - kaksi kolmimastoista venäläistä alusta on siis uponnut hyvin lähellä toisiaan. Prozerpina on lisäksi varmasti ollut suuri alus, koska Nassau-Siegen sen mainitsee. Löydetyn aluksen tykkien kaliiberi ja lukumäärä täsmäävät muuten Pietarin Amiraaliteettikollegian saaristofregateille määräämän aseistuksen kanssa, mutta ovat hiukan keveämmät. Tämä voisi viitata shebekkiin, mutta löydetyn aluksen tykit on ilmeisesti kovalla kiireellä kerätty aina Aunuksenkaupunkia myöten eri puolilta kokoon, niin että sekin voi selittää asian.
  - kun urheilusukeltajat ensimmäisen kerran laskeutuivat mitattuun hylkyyn, puuttui siitä jo ylin puolikansi sekä perä ja keula kokonaan. Siis tärkeimmät tunnistamisosat.
  - Aluksessa on todettu olleen vain 9 airoparia. Sekään ei ratkaisevasti viittaa soutu-fregattiin, sillä myös suuremmista shebekeistä olivat airoparit vähentyneet.
  - koska aluksesta ei ole löydetty nimeä eikä mitään täysin sitovasti soutu-fregattiin viittaavaa, täytyy nimikysymystä edelleen pitää

avoimena. Alus on siis joko soutufrigatti Nikolai tai shebekki Prozerpina. Löydetyistä aluksesta nostettu parhaiten säilynyt miekankahva on varustettu nimikirjaimilla OM, jotka saattavat viitata Nikolain päällikköön, kapteeni Marshalliin. Aluksesta löydetty kaukoputki oli sekin englantilainen. Täytyy kuitenkin muistaa, että myös Ruotsin avamerilaivastossa käytettiin samaan aikaan englantilaisia kaukoputkia.

- varmana voidaan pitää, että jo löydetyin ja tutkitun aluksen läheisyydestä tullaan löytämään toinen hylky (ellei se ole ajautunut ennen uppoamistaan). Tämän hyllyn etsiminen tulee olemaan eräs tärkeimmistä tehtävistä. Sen löytyminen selvittäisi myös hetkessä vielä epävarman nimikysymyksen.
- venäläiset menettivät seuraavaksi suurimpia aluksiaan eli shebekkejä eri lähteiden mukaan 3-4. Nassau-Siegen mainitsee niistä Prozerpinan ja Cronstedt erään Lehmäsaaren rannassa räjähtäneen shebekin. Viimeksi mainitun jätteet löytyivät jo vuonna 1952 eikä siitä ole muuta jäljellä kuin osa kölipuuta, muutamia lautoja ja suuri joukko hiekkaan uponneita ammuksia ja pohjalastina ollutta harkkorautaa. Shebekkejä ei siis Prozerpinaa lukuunottamatta kannata etsiä.
- kaleereita venäläiset menettivät eri lähteiden mukaan 7-9 kappaletta. Nassau-Siegen kertoo niiden ajautuneen Lehmäsaaren pohjoiskärkeen, missä monet niistä upposivat. Cronstedt on merkinnyt useamman uponneen kaleerin paikan karttaansa. Lehmäsaaren pohjoiskärjestä löytyikin 1952 pahasti rikkoutuneiden alusten jäännöksiä ja tykki, joka viime kesänä nostettiin. Viime kesänä löytyi saman aluksen jätteistä peränuppiaan myöten pystyyn hiekkaan uponnut toinen tykki.
Kaleereita on turhaan etsitty eräiltä paikoilta Cronstedtin kartan mukaan. Uppoamispaikat ovat joko liian matalia tai ovat jääneet Kotkan kaupungin viemäreiden tai mutaproomujen lastien alle. Anckarsvärdin kartassa on kuitenkin merkintä eräästä uponneesta venäläisestä kaleerista Santakarin luona. Sen etsiminen mahdollisesti vielä kannattaisi.
- uivia pattereita upposi Nassaun raportin mukaan kaksi. Tietävästi toinen niistä on uponnut venäläisten vasemmalla sivustalla, toinen keskustassa tai Santakarin luona. Epäilyt perustuvat Nassaun raporttiin ja ruotsalaisten kaatumisilmoituksiin. Kenneth Wiklund ilmoitti löytäneensä laivaston sammakkomiesten kanssa sukeltaessaan viime kesänä 24 metrin syvyydestä mastonkappaleen, missä osaa rautaa vielä oli kiinni. Jos tieto on oikea, täytyy löytöpaikan läheisyydessä olla myös hylky sillä takilan kappaleet kelluvat. Pommilaivoja ilmoitetaan uponneiksi 4-6 kappaletta. Upoamispaikoi

ta ei ole tietoja, mutta nekin lienee löydettävissä vasemmalta sivustalta tai keskustasta.

- kaleerien tavoin ovat venäläisten pikkualukset todennäköisesti ajautuneet rabnoille tai uponneet matalaan veteen. Heikkorakenteisina niistä tuskin on paljon mitään jäljellä.

Niiden etsiminen ei kannata - erikoisesti, koska juuri ne muodostivat saaristolaiivastojen liikkuvimman offensiivisen osan. Lukumäärään nähden niitä taistelun luonteesta johtuen upposi myös vähän.

- tärkein tutkimuskohde uusia hylkyjä etsittäessä on siis venäläisten rintamalinja ja alue siitä aina ruotsalaisten linjaan saakka. Tämän paikan määrittäminen siirtämällä se esim. Cronstedtin kartasta nykyiselle merikortille ei ole sellaisenaan kuitenkaan valitettavasti mahdollista.

- Ruotsalaisten rintamalinjan kulku on sitävastoin helppo siirtää nykyiselle merikortille koska se kulki saaresta saareen. Eräässä suhteessa se määrää myös venäläisten rintamalinjan paikan. Tällöin on käytettävä hyväksi tietojamme silloisten tykkien kantomatkoista ja osumistarkkuudesta.

Onneksi nämä asiat tunnetaan hyvin 1800-luvun alkupuolella vanhoilla tykeillä suoritettujen kokeiden perusteella. 24-punnan tykin osumismahdollisuudet olivat 40-tykin fregatin runkoon 700 metrin etäisyydeltä 92%, 1000 metrin etäisyydeltä 45% ja 1250 metrin etäisyydeltä 23%. 12-punnan tykin osumismahdollisuudet olivat vastaavilla matkoilla 66%, 25% ja 11%. Molemmat tykkikoot muodostivat pääaseistuksen. Mainittakoon, että löydetyistä ja tutkitusta aluksesta on noin 1300 metrin matka lähimpiin ruotsalaisaluksiin.

- osumismahdollisuuksiin on tietysti ratkaisevasti vaikuttanut aallokko, tuuli ja käytetyn ruudin laatu. Ruotsalaisalukset eivät kuitenkaan juuri kärsineet aallokosta ja heillä oli myös kiinteitä patteireita Varissaareissa ja Santakarilla.

- näin voidaan karkeasti määritellä venäläisten päärintamalinja. Täytyy tosin sitä määriteltäessä vielä ottaa huomioon matalikkojen linjaan aiheuttamat poikkeukset ja maan kohoaminen vuodesta 1790 sekä alusten vaatima vedensyvyys.

- työ paikan päällä aloitetaan poijuuttamalla linja, joka syntyy kun ruotsalaislinjasta mitataan 1300 metrin matka venäläisten rintamalinjan suuntaan. Tämä linja alkaa Lehmäsaaren rannasta, kohoaa pohjoiseen Santakarilla ja Varissaaren suuntaan ja laskeutuu jälleen etelään Tuohipöllön ohitse. Poijujen paikat määrätään kvintantilla.

- sukeltajaa vedetään nyt glider-menetelmällä pitkin näin saatua linjaa päästä päähän. Kokenut sukeltaja pystyy olemaan pohjassa koko matkan yhdellä kertaa.

- kun ensimmäinen linja on ajettu, siirretään kaikki poijut 20 metriä ruotsalaislinjojen suuntaan. Toisen sukeltajan avulla tutkitaan nyt tämä linja. Näin jatketaan kunnes saavutaan ruotsalaisten rintamalinjan eteen. Tällöin voidaan katsoa "Operaatio Ruotsinsalmi" suuremmissa puitteissa tulleen suoritetuksi sillä muualta on erittäin vaikea löytää säilyneitä aluksia ja niiden etsimisen voivat suorittaa lähivuosina esim. Kotkan urheilusukeltajat. Todennäköisesti edellä esitetyllä menetelmällä kuitenkin tullaan löytämään monia uusia ehkä hyvinkin säilyneitä hylkyjä, jotka antavat aiheen operaation jatkamiseen ja ehkä laajentamiseenkin.
- edellä esitetty menetelmä vaatii onnistuakseen hyvää säätä, tottuneita sukeltajia ja tarpeellisen määrän kalustoa ja apumiehiä.

Tehtävät ennen "Operaatio Ruotsinsalmi II:n alkua

- kaikki operaatioon osallistuvat urheilusukeltajat olisi ehkä syytä kerätä yhteiseen neuvonpitoon komitean toimesta joskus keväällä hyvissä ajoin ennen operaation alkua.
- samassa yhteydessä päätetään toiminnan laajuus ja aloittaminen 15.6.-15.7. välisenä aikana.
- selostetaan urheilusukeltajille tutkimustöiden nykyinen vaihe sekä miltä pohjalta ensi kesän tutkimussuunnitelma on tehty.
- keskustellaan mahdollisuudesta jatkaa jo löydetyn hyllyn tutkimista ja mittaamista pienemmän ryhmän voimalla samaan aikaan. Samoin pohditaan mahdollisuuksia parin muun hylkypaikan tutkimiseen.
- keskustellaan mahdollisuuksista päätutkimuksen suorittamiseen itse venäläisten rintamalinjalla glider-ajolla ja mitä turvallisuusnäkökohtia on otettava huomioon (sukeltaja, laivaliikenne jne.)
- keskustellaan koulutuksen tarpeellisuudesta ennen kesän toiminnan alkua.
- selostetaan ilmansaantimahdollisuudet
- selostetaan majoitus, vartiointi, ruokailu, kalusto ja muut asiaan liittyvät käytännölliset suunnitelmat.
- keskustellaan sukeltajien mahdollisuuksista tuoda Varissaareen omia veneitään ja mahdollisuuksia niiden kuljetus- ja polttoainekulujen korvaamiseen.
- sovitaan kitkattomasta yhteistyöstä sukeltajien päällikön ja komitean valvojan välillä.
- sovitaan operaatioon liittyvistä PR-toimenpiteistä.